

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๔

ทางของศาสดาและสาวก

ครูบาอาจารย์ที่เป็นที่เคารพนับถือก็ร่วงโรยไปเรื่อย ๆ เราจะมาอยู่ด้วยความประมาทมันสมควรกับธรรมแล้วหรือ ความประมาทเป็นเรื่องของกิเลส ซึ่งพาให้สัตว์โลกจมอยู่ในวัฏสงสารอันเป็นคลังแห่งทุกข์ทั้งหมด ยังไม่พากันสะดุดใจเห็นโทษของมันอยู่หรือ การปฏิบัติหาความจริงจังและสงบเย็นไม่ได้ จะหวังเอาอะไรเป็นหลักยึดของใจ ธรรมไม่ใช่ของปลอม กับการปฏิบัติที่หาความจริงจังไม่ได้มันจะเข้ากันได้ยังไง ธรรมเป็นของจริง การปฏิบัติเพื่อธรรมก็ต้องจริงจังจะเข้ากันได้ ขึ้นชื่อว่างานอันเป็นความชอบธรรมแล้วต้องจริงทุกอย่าง การละการถอนกิเลสตัวเป็นภัยทุกชนิดต้องเอาจริงเอาจัง จะอ้อมแรงเพื่อให้กิเลสแบ่งไปกินอยู่ไม่ได้ ไม่สมควรอย่างยิ่ง การปฏิบัติไม่จริงไม่ได้ ต้องเหลวไหลและล้มละลายไปไม่รอด

มองดูหมู่เพื่อนทำให้อดทนระอาใจเข้าโดยลำดับ ๆ นะ เพราะบวกลบคุณหารผลได้ผลเสีย อยู่ตลอดเวลาที่เกี่ยวกับหมู่เพื่อนซึ่งมาอาศัย เราทุ่มเทลงเต็มความสามารถทุกแห่งทุกมุมในการอบรมสั่งสอน ไม่เคยปิดบังลี้ลับอะไรไว้เลย ถึงคราวเปิดเปิดเต็มที่เปิดหมดหัวอก เปิดหมดตับหมดปอดหมดไส้หมดพุง หมดไส้อ่อนไส้แก่ ไม่มีเหลือไว้เลยให้หมู่เพื่อนได้ฟังอย่างถึงใจ แสดงอย่างถึงเหตุถึงผลถึงความจริงทุกแห่งทุกมุมที่มีอยู่ในหัวใจของทุกคน แต่ผู้ฟังผู้มาศึกษาอบรมจะมาเหลาะ ๆ แหละ ๆ ให้เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตามันเข้ากันได้ที่ไหน เพียงให้ ยถา สพุพินา ตามตำราที่ท่านเขียนไว้แล้วอย่างชัดเจนก็ว่าไม่ถูก นี่แสดงถึงความเหลาะแหละความเหลวไหลของผู้มาศึกษาามากเพียงไร

ความคิดเฉื่อยชา ไม่สนใจ เห็นว่าไม่สำคัญ ความคิดเช่นนั้นก็คือเห็นว่าตัวเองไม่สำคัญนั่นเอง จึงเห็นสิ่งที่เป็นสาระทั้งหลายไม่สำคัญ ความคิดเหล่านี้มันขึ้นอยู่ที่ไหน ถ้าไม่ขึ้นอยู่กับตัวของเราเอง ยถา สพุพินา บทธรรมต่างๆ เหล่านั้นเป็นอรรถเป็นธรรม ใครจะนำมาเป็นประโยชน์ก็ได้ ไม่นำมาธรรมเหล่านั้นก็ไม่เสียหายอะไร แต่มันเสียหายที่บุคคลผู้มุ่งประโยชน์จากธรรมแต่มาทำเหลวไหลต่างหาก มันดีที่คน มันไม่ได้อยู่ที่คน

การพูดไม่ถูกต้องตามหลักธรรมหลักวินัย จะเป็นการเสียหายแก่ธรรมแก่วินัยที่ไหนกัน ก็ต้องเป็นความเสียหายแก่ผู้ปฏิบัติผิदनันชี ความไม่ถูกต้องวินัยต้องเป็นความเสียหายแก่ตนเองนั่นแล อย่าพากันทำแบบโลก ๆ ลวก ๆ เพราะธรรมไม่ใช่โลก

ซึ่งผิดกันราวฟ้ากับดิน จะนำนิสัยโลกที่ไม่มีประมาณในหัวใจมาใช้ในการปฏิบัติธรรม มั่นขัดกัน ผู้ปฏิบัติจะไม่มีอะไรผิดกันกับผู้ไม่มีศาสนาติดตัว

นี้ได้เทศน์ทุกแห่งทุกมุมให้รู้เรื่องสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพัวพัน อันจะยังตนให้ตกต่ำลงไปกับมันอยู่เสมอ ไม่เคยลดละในการให้โอวาทสั่งสอน เพราะสิ่งต่ำทรามภายในใจมันมีอยู่ตลอดเวลาแต่ตัวเองไม่ทราบได้ ใจนี้เองที่ไม่ทราบว่ามันเป็นสิ่งกีดขวาง ภาษาธรรมะ ท่านเรียกว่ากิเลส เราไม่รู้ทันมัน นักมวยที่เขาค่อยกัน เขาหาต่อยที่สำคัญ ต่อยถูกจุดไหนจุดนั้นก็คือจุดที่บกพร่อง รู้ไม่ทันคู่ต่อสู้ตัวเอง รู้ไม่ทัน รับไม่ทันจึงต้องเสียท่า นี่เรารู้กลมาของกิเลสไม่ทันแล้วจะไม่เสียท่าได้อย่างไร ต้องเสียทำให้มันวันยังค่ำ ยืน เดิน นั่ง นอน มีแต่อาการเสียทำให้กิเลสทั้งนั้น มีท่าไหนที่เป็นท่าต่อสู้กับกิเลสบ้างติดอยู่นั้น ถ้ามีก็น้อยนิดเดียว แล้วจะไปหวังเอาชัยชนะจากความมีทำน้อยนิดเดียวนั้นได้อย่างไร

ครูอาจารย์สอนไปโดยอรรถโดยธรรม เรื่องกิเลสมันก็แทรกขึ้นมาในขณะที่ฟังนั้นและไม่รู้ว่ามันเป็นกิเลส เลยหลงไปตามกลของมันว่าท่านดูดำ ว่ากล่าว ว่าท่านจำใจจำใจอะไรต่างๆ นานาไปเสีย กิเลสไม่ชอบเรื่องอย่างนี้เพราะเป็นเรื่องกระเทือนหัวกิเลส กิเลสจะชอบอย่างไร เพราะการดูดำสั่งสอนนั้นเป็นเรื่องของธรรมและเป็นเรื่องที่ถูกธรรม เมื่อไม่รู้กลมาของกิเลสก็ให้มันหลอกให้คิดอย่างนั้นแหละ เราไม่รู้เรื่องกลลวงเหล่านี้ซึ่งมีอยู่เต็มหัวใจด้วยกันทุกคน

อุบายวิธีแก้กิเลสนี้ก็สอนมามากต่อมากแทบจะไม่มีอะไรมาสอนอีกแล้ว สอนหนักเบาขนาดไหนล้วนเป็นอุบายแก้กิเลสทั้งนั้น ไม่ได้หาเรื่องความเสียหายฉิบหายปั่นป่วนไม่ตีไม่ฆาโมอะไรมาสั่งสอนหมู่เพื่อน จะหนักเบาเล็กน้อยล้วนเป็นอุบายสำหรับการถากถางกิเลสซึ่งเป็นข้าศึกแก่ตนอยู่ทั้งนั้น เพราะกิเลสมันเป็นข้าศึกต่อธรรมอยู่แล้วมันก็แทรกเข้ามา ขวางธรรมเข้ามา ทั้งนี้ก็คือขวางตัวเองนั่นแหละไม่ให้เข้าถึงธรรมได้ ผลสุดท้ายก็จมไปตามมันอย่างไม่รู้ตัวเลย อยู่ตามลำพังก็ไม่ได้เรื่อง ครูบาอาจารย์แนะนำสั่งสอน แทนที่จะยึดจะถือเอาไปเป็นหลักเป็นเกณฑ์แก่ตัวเอง ในฐานะที่ควรจะได้ซึ่งไม่สุดวิสัย ก็ไม่ได้เรื่อง แล้วจะเอาความดีความดีมาจากไหน มันก็เหลวๆ ไหลๆ ไปตามประสีประสาของคนยอมตัวหมอบราบต่อกิเลสนั้นละซิ

เคยบอกอยู่เสมอว่า เราน่ะบวชแต่กิเลสมันไม่ได้บวชนะ กิเลสกับธรรมเป็นข้าศึกกันแต่ไหนแต่ไรมาหนา แม้แต่ในขณะที่เราบวชมันก็ต้องเป็นข้าศึก มันไม่เคยเป็นมิตรกับธรรมและกับเราเลย เหตุไฉนหลังจากการบวชแล้วมันจะไม่เป็นข้าศึกต่อเราอยู่ตลอดไป ถ้าไม่แก้สิ่งที่ เป็นข้าศึกเราจะแก้อะไรเวลานี้ สิ่งที่เป็นคุณไม่ได้เป็นข้าศึกต่อเรา จึงเรียกว่าคุณ นั้นไม่ต้องแก้นอกจากบำรุงส่งเสริมถ่ายเดียว สิ่งใดที่เป็นข้าศึก

นั้นไม่ใช่คุณ ต้องเป็นพิษเป็นภัยต่อเรามากน้อยตามที่มีอยู่เสมอไปนั่นแล พิจารณาให้
ดีชิผู้ปฏิบัตินะ

นี่ก็นับว่าลดลงๆ กำลังวังชา จิตใจก็ถอยเข้ามาโดยลำดับลำดับ ไม่อยาก
รับภาระธุระอะไรเสียแล้ว อยู่ตามลำพังเห็นเป็นความสะดวกกว่าการเกี่ยวข้องกับผู้คน
พระเณรมากน้อย เพราะเป็นเรื่องที่ต้องรับความลำบากทั้งนั้น เนื่องจากกำลังมันลดลง
ทุกทีๆ อะไรมาสัมผัสสัมพันธ์เล็กน้อยก็เกิดทุกข์ได้ง่าย แปรปรวนได้ง่าย ทุกข์ก็ทุกข์
ร่างกายนั้นแหละไม่ใช่อะไรทุกข์ เมื่อจิตยังครองตัวอยู่ก็ต้องรับทราบอยู่โดยดี เพราะ
จิตกับกายมันเกี่ยวโยงและรับผิดชอบกันอยู่โดยปกติ วันหนึ่งๆ ถ้าอยู่ตามลำพังรู้สึก
สะดวกเพราะไม่ยุ่งกับอะไร ความยุ่งมันหนัก ฉะนั้นหมู่เพื่อนที่มาฟังการอบรมก็ขอให้
จริงใจจริงใจ พอเพิ่มกำลังใจและมีแก้ไขแก่ผู้ให้การอบรมสั่งสอนด้วย อย่าให้เป็นทำนอง
ยกแหขึ้นเต็มเหนี่ยว เตรียมจะขว้างลงในน้ำอยู่แล้ว แต่ปลาตัวเดียวจะติดน้ำก็ไม่มี ที่มี
ก็คือมูลสดมูลแห้งเกลื่อนอยู่ในน้ำ จะทอดลงคอละหรือ ข้อเปรียบเทียบนี้พากันไป
พิจารณาให้ได้ความ

การประพฤติปฏิบัติสติเป็นของสำคัญเคยพูดเสมอ นี่เว้นไม่ได้ ขาดไม่ได้สตินะ
เป็นพื้นแห่งความเพียรจริงๆ จากนั้นก็ปัญญาตามกันมา ข้างนอกข้างในจะทำอะไรควร
พินิจพิจารณา ความเคยพิจารณาอยู่เสมอจะเป็นนิสัย และกำลังสั่งสมตัวขึ้นให้มีความ
แก่กล้าทางด้านสติปัญญา เวลานามาใช้พิจารณาทางด้านธรรมะโดยตรง เช่น พิจารณา
เรื่องวิปัสสนาก็ไปได้สะดวก คล่องตัว ไปได้รวดเร็วกว่าที่จะมาฝึกทีเดียวให้เป็นทีเดียว
กิจการงานใดก็ตาม สติให้ความจดจ่อต่อเนื่องกับงานนั้นๆ อยู่เสมอ ในงานนั้นๆ ก็
ต้องมีความใคร่ครวญพินิจพิจารณากันไปด้วย เวลาเข้ามาพิจารณาภายในก็ง่าย สติก็
อยู่กับตัวอยู่แล้ว เคยฝึกกันอยู่แล้วก็ไม่ยาก ปัญญาที่เคยพิจารณาอยู่แล้วก็คล่องตัวไป
เอง

นี่อะไรก็ได้เรื่อง แต่หวังจะตักตวงเอาผลานิพพานทำเดียว ความหวัง
เฉยๆ ก็ไม่เกิดประโยชน์ ถ้าประโยคพยายามไม่สืบเนื่องกันด้วยความชอบธรรมที่ควร
จะเกิด ความเจริญของจิตมันก็เจริญไม่ได้ ขอให้พากันเข้าใจวิธีบำรุงรักษาสติและ
ปัญญาให้แก่กล้าสามารถตามที่อธิบายมานี้ ผลจะไม่เป็นโมฆะไปเปล่าๆ

งานของเราคืองานภาวนา งานต่อสู้กับกิเลส เป็นงานอันเยี่ยม เป็นงานอัน
ประเสริฐ เป็นงานที่เหมาะสมกับเพศและความต้องการอย่างยิ่ง ไม่งานใดอื่นจะยิ่งกว่า
งานจิตตภาวนานี้เลยสำหรับพระ งานอื่นก็ทำไปอย่างนั้นแหละพอได้อาศัย อย่าปล่อย
ให้จิตแก่งๆ ก้างๆ เพ่นๆ ฟ่านๆ การประกอบความเพียรให้เอาจริงเอาจัง เราไม่เคย
เห็นความแก่งๆ ก้างๆ เพ่นๆ ฟ่านๆ ไปตามกระแสของกิเลสพัดไปเหวี่ยงไปฉุดลากไป

ดูไปว่าเป็นสิ่งประเสริฐเลิศเลออะไรเลย มีแต่ความสลดสังเวชเท่านั้น เมื่อมองไปเห็น
 อากัปกริยาอย่างนั้น จะอยู่กับรายใดก็ตาม และทำให้เกิดความอดทนระอาใจใน
 การอบรมสั่งสอนไปตาม ๆ กัน

จงเป็นนักต่อสู้อยู่เสมอ ทุกข์เท่าไรก็ยอมทุกข์เถิด ทุกข์เพื่อต่อสู้กิเลสไม่
 ความเสียหายลุ่มจมที่ตรงไหน นอกจากเป็นความทุกข์เพื่อเชิดชูตัวเองให้ขึ้นจากหล่ม
 ลึกเท่านั้น การนอนจมอยู่กับกิเลส นอนใจอยู่กับกิเลสมันเป็นของดีเมื่อไร โลกอันนี้
 ใคร ๆ ก็เคยจมกันอยู่แล้วจนมองไม่เห็นวันโผล่ มันมีอะไรเป็นของแปลกของอัศจรรย์
 บ้าง นำมาคลี่คลาย นำมาพิจารณาให้เห็นตามหลักธรรมอย่างแจ่มชัด อะไรในโลกนี้จะ
 ประเสริฐยิ่งกว่าธรรม ให้ธรรมได้ฝังลงที่ใจ ให้ธรรมได้ปรากฏขึ้นในใจดูซิ ปรากฏขึ้น
 มากน้อยจะเห็นความเด่นขึ้น ๆ โดยลำดับของจิตของธรรมซึ่งสัมผัสสัมพันธ์เป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกัน นี่แหละที่ทำให้ท่านผู้รู้ธรรมเห็นธรรมปล่อยวางโลกามิสทั้งหลาย

เมื่อธรรมโผล่ขึ้นมากน้อย ธรรมนี้เหนืออะไรที่ควรจะปล่อยวางสิ่งนั้นได้ก็ปล่อย
 ไปเอง เพราะธรรมเป็นของประเสริฐอยู่ตามลำดับชั้นอยู่แล้ว เพียงขั้นใดปรากฏขึ้นมา
 จะควรเหนือกับโลกามิสอันใดก็ปล่อยโลกามิสนั้นไป เข้าชั้นธรรมอันละเอียดก็ปล่อย
 โลกามิสส่วนละเอียดเข้าไปตามลำดับ จนกระทั่งโลกามิสไม่มีเหลืออยู่ภายในจิต
 เพราะอันนี้มีคุณค่ากว่าอันนั้น จะยอมถืออันนั้นเพื่อมาแข่งของมีคุณค่าได้อย่างไร เหมือน
 กองมูตรกองคุณเอามาแข่งทองคำทั้งแท่งมันควรกันละหรือ ใคร ๆ ก็รู้คุณค่าของ
 ทองคำทั้งแท่งกับมูตรคุณว่าต่างกันอย่างไร โลกกับธรรมก็เทียบอย่างนั้น ใจหากรู้แล้ว
 ย่อมปล่อยของมันเอง อันใดที่ดีอันใดที่ชั่วกว่ากัน เมื่อเหนือกันใจก็ปล่อยไปตามลำดับ
 ในตัวเอง ใจรู้ธรรมเห็นธรรมยอมถือโลกามิสเป็นบันไดเหยียบย่างไป อันใดมีคุณค่า
 เหนือกว่ากันต้องไปทางนั้นโดยหลักธรรมชาติไม่มีใครมาแนะนำบอก

นี้มีแต่กิเลสเหนือจิตเหนือใจเหนืออรรถเหนือธรรม ธรรมโผล่ขึ้นไม่ได้ แล้วจะ
 เห็นอะไรเป็นของประเสริฐเป็นของแปลกประหลาดเป็นของอัศจรรย์ พอจะนำมาแข่ง
 กิเลส เมื่อธรรมในใจไม่มีก็ไม่มียะไรมาแข่งละซิ ถูกกิเลสเหยียบย่ำทำลายอรรถธรรม
 อยู่ภายในใจตลอดเวลา ตามธรรมดาของนักปฏิบัติธรรม ธรรมควรจะเกิดขึ้นได้จากผู้
 ปฏิบัติ แต่ธรรมเกิดขึ้นไม่ได้เพราะความนอนใจความตายใจ ความทำแบบสุกก่อนห้าม
 นั่งอยู่เฉย ๆ สบาย นอนอยู่เฉย ๆ สบาย ไม่ต้องกดขี่บังคับกิเลสภายในใจ ไม่ต้อง
 ทรมาณฝึกฝนตน นั่นมันเป็นความสะดวกสบายไปในแนวทางของกิเลสหลอกคนทั้ง
 มวล มันจึงเหยียบย่ำใจอยู่ตลอดเวลา แล้วจะหาธรรมวิเศษวิโสที่ไหนพอมาคู่แข่ง
 กับกิเลสบ้างละ นี่แหละเรื่องที่ไม่ดีของดีอะไรปรากฏในใจเป็นเพราะอย่างนี้ จงพากัน

ทราบไว้สำหรับนักปฏิบัติเพื่อฆ่ากิเลส อย่าปล่อยให้กิเลสฆ่าอยู่เรื่อยไป มันขายชี้น้ำผู้ทรงผ้ากาสาพัสตร์ อันเป็นเครื่องหมายของผู้ชนะเลิศคือศาสดาของพวกเรา

เราอย่าไปคิดอย่าไปคาดเรื่องมรรคผลนิพพานว่ามีหรือไม่มีและอยู่ที่ไหน ให้ดูสังขารที่อยู่ภายในกายในใจของเราแน่ละ ธรรมเครื่องยืนยันมรรคผลนิพพานอยู่ตรงนี้ สังขารนี้แหละเครื่องยืนยันมรรคผลนิพพานอยู่ที่กายที่ใจของเรา มรรคผลนิพพานอยู่ในท่ามกลางแห่งสังขารนี้ ทุกข์ สมุทัย เป็นเครื่องผูกมัด เป็นฝ่ายข้าศึก นิโรธ มรรค เป็นฝ่ายแก้ถอดถอน ฝ่ายดับทุกข์ จงเจริญมรรคคือความพากเพียรสติปัญญาเป็นสำคัญขึ้นภายในใจของตนให้มาก นี่เป็นการบุกเบิกสิ่งที่ปิดบังหุ้มห่อภายในจิตใจคือตัวสมุทัยให้จางลงไปและหมดไป คำว่านิโรธคือความดับทุกข์ไม่ต้องบอก เมื่อกิเลสดับไปมากน้อยความดับทุกข์ก็เป็นไปตามนั้น นิโรธเป็นกิริยาอันหนึ่งเท่านั้น ธรรมสองอย่างคือทุกข์กับสมุทัยเป็นเครื่องปิดบังมรรคผลนิพพาน ไม่ใช่ดินฟ้าอากาศกาลสถานที่เวลาเวลาที่ไหนจะมากิดขวางมรรคผลนิพพาน ไม่มีสมัยโน้นสมัยนี้สมัยไหนจะมากิดขวางมรรคผลนิพพาน นอกจากกิเลสเท่านั้นเป็นข้าศึกและกิดขวางมรรคผลนิพพาน

กิเลสคืออะไร คือสมุทัย ตัวผลิตทุกข์ทั้งมวลได้แก่นุทราศหคตา ตตร ตตุราภินุทนี เสยฺยถิทํ. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. นี้แล พาให้เกิดความอยาก ความดิ้นรนไม่มีวันหยุดยั้ง กิเลสตัณหาที่มันหาความอึดพอไม่ได้ ให้มันมากเท่าไรก็ไม่พอ ให้มากเท่าไรได้มากเท่าไรยิ่งอยากยิ่งทะเยอทะยานมาก นี่แหละตัวปิดกั้นมรรคผลนิพพานอยู่ในหัวใจของเราเองไม่ได้อยู่ที่ไหน ทุกข์เกิดขึ้นเสมอเพราะอำนาจของสมุทัยเป็นผู้ผลิตขึ้นมาไม่หยุดหย่อน มรรคคือข้อปฏิบัติเป็นเครื่องทำลายสมุทัย จงผลิตขึ้นมาแก้กัน นี่แหละธรรมฝ่ายแก้มีอยู่สอง คือมรรคกับนิโรธ มีเท่านั้น

อย่าไปหา อย่าไปคาดไปหมายที่อื่นที่ใด อย่าไปหาตะครุบเงา เจามันอยู่กับตัวกับเราแท้ๆ ไปหาตะครุบเงาทำไม ของจริงมีอยู่กับเรา เจานั้นเป็นของจริงเมื่อไรมันเป็นของเทียม เทียมขึ้นมากับตัวของเราเองจึงเรียกว่าเงา ความสำคัญว่ามรรคผลนิพพานอยู่ที่นั่นที่นี้ นั่นแหละเงา ตัวจริงอยู่ที่นี้ กิเลสมันเป็นยังงิไม่พากันคิดบ้าง กิเลสมันไปอยู่สมัยโน้นสมัยนี้ที่โน่นที่นี้เมื่อไร เราเคยเห็นไหม มันไปอยู่กับต้นไม้ ภูเขา อยู่กับดินฟ้าอากาศที่ไหน หรืออยู่กับดินน้ำลมไฟที่ไหน ไม่อยู่ไม่มี อย่าไปตะครุบเงา เพราะมันอยู่ที่หัวใจเรานี้ตลอดเวลาอากาโลก มันมีกาลมีสมัยเมื่อไรกิเลส มันครอบอยู่ที่หัวใจสัตว์โลกนี้ต่างหาก มันมิได้ไปเที่ยวครอบดินฟ้าอากาศ ต้นไม้ ภูเขา ลม ไฟ ที่ไหนนี้เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้บำเพ็ญธรรมเพื่อแก้กิเลส จะไปมัวหากาลสถานที่เวลาเวลาที่ไหนมัน

ถึงจะทันกิเลส มันมีอยู่ตรงไหนก็ฟาดฟันกันลงไปตรงนั้นแหละ มันถึงจะทันกันและแก้กันได้

สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร เป็นต้น นี่คือธรรมเครื่องแก้กิเลสทุกประเภทจงเร่งลงไปให้พอกัน ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์เพราะเราทำงานทำไมจะว่าเราทุกข์ การเข้าสู่สงครามต่อสู้กับกิเลสทำไมจะไม่ทุกข์ ก็ต้องทุกข์และยอมรับกันบ้างซิ ถ้าจะเชื่อธรรมของพระพุทธเจ้าก็ต้องยอมรับทุกข์เพราะความเพียรมากน้อยไปตามเหตุการณ์ พระพุทธเจ้าก็เคยทุกข์มาแล้วอย่างแสนสาหัส ไม่ใช่ผู้ล้างมือคอยเปิบแล้วมาสั่งสอนพวกเราให้ปฏิบัติเพื่อรับทุกข์แต่ฝ่ายเดียว อย่างนี้ไม่เคยมีในพระโอวาท ฉะนั้นจงอย่าพากันอุตริคิดและทำแบบล้างมือเปิบ จะพากันคว้าน้ำเหลวเรื่อยไป

พระพุทธเจ้าในสมัยล้างมือเปิบ พระสาวกในสมัยล้างมือเปิบมีที่ไหน องค์ไหนก็แทบสลบไสลหรือถึงขั้นสลบไสลมีมากมายทีเดียว เพราะความทุกข์ความลำบากในการประกอบความพากเพียรจึงได้เป็นผู้วิเศษขึ้นมา ท่านวิเศษขึ้นมาด้วยวิธีการเหล่านี้ เหนือหนักขนาดไหนก็สู้ ขึ้นชื่อว่าแก่นักรบแล้วไม่ถอย นี่ทางของศาสดาทางของสาวกที่เป็นสรณะของพวกเราท่านดำเนินอย่างนี้ เราจะคิดอุทริตำเนินแบบไหนกัน ท่านเคยสำเร็จผลด้วยวิธีใด ท่านก็นำวิธีนั้นมาสอนพวกเรา เพราะทางอื่นที่เห็นว่าดีและสะดวกกว่าที่ทรงดำเนินมาแล้วไม่มี ใครจะฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าพระสาวกท่านที่นำธรรมมาสั่งสอนโลกละ ท่านฉลาดแหลมคมขนาดไหน ทรงเลือกเฟ้นด้วยพระปรีชาหมดแล้วว่าทางใดเหมาะทางใดไม่เหมาะ นอกจากทางคือมัชฌิมาปฏิปทานี้เท่านั้น เป็นทางที่เหมาะสมกับการแก้กิเลสอย่างยิ่ง จึงได้ประทานทางเหล่านี้ไว้ให้พวกเราได้ประพฤติปฏิบัติเรื่อยมา

ฉะนั้นจึงขอย้ำอีกครั้งว่ามรรคผลนิพพานมีอยู่ที่ไหน ถ้าไม่อยู่ที่หัวใจดวงรู้ๆ อยู่เวลานี้ แก้ออกซิ เปิดออกซิ ความมืดมนอนธการอันเป็นตัวกิเลสครอบงำหัวใจนั้นแลที่ปิดบังความสว่างกระจ่างแจ้งแห่งธรรมทั้งหลายซึ่งอยู่ภายในใจดวงเดียวกัน พอเปิดออกมากน้อยก็เริ่มแสดงความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมา เมื่อเปิดออกเต็มที่ไม่มีกิเลสตัวใดเหลืออยู่แล้วความมืดก็ไม่มี แล้วจะถามหาความสว่างภายในใจที่ไหนกันอีก อาโลโก อุทปาติ ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ท่านว่าสว่างโรยอยู่ทั้งกลางวันกลางคืนนั้นได้แก่อะไรก็ได้แก่ เอโก ธมโม ซึ่งมีอยู่ภายในใจดวงเดียวนั้นแล และไม่มีคำว่ามืดว่าสว่างเหมือนวันคืนปีเดือน ถ้าลงจิตดวงนั้นได้สว่างเต็มที่แล้ว ไม่มีกิเลสตัวใดเข้าไปครอบงำได้อีกเลย ธรรมที่กล่าวมานี้อยู่ที่ใจ อย่าไปคาดไปหมายเหมือนคนตาบอด ทั้งที่มัชฌิมาปฏิปทาอันทันสมัยกับกิเลสทุกประเภท มีอยู่กับตัวกับใจของนักปฏิบัติด้วยกันทุกคน

สิ่งที่ปกคลุมหุ้มห่อทั้งภายนอกภายในก็เคยได้อธิบายให้ฟังแล้ว รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส แต่ละอย่างๆ เป็นสิ่งที่ใจจะยึดจะถือได้ เพราะอำนาจของกิเลสพาให้รักให้ชังให้เกลียดให้โกรธ ให้สำคัญมั่นหมาย ให้ยึดให้ถือ เกลียดก็ติดได้ โกรธก็ติดได้ รักก็ติดได้ ชังก็ติดได้ เพราะเป็นเรื่องของกิเลสด้วยกัน มันติดกันได้ง่ายๆ ความไม่เกลียด ไม่โกรธ ไม่รัก ไม่ชัง นี่คือธรรม

เวลานี้เราจะพิจารณาให้ถึงแก่นแห่งความจริง คือไม่รัก ไม่ชัง ไม่เกลียด ไม่โกรธ เพราะทราบตามความจริงทุกสิ่งทุกอย่างแล้วว่า การเป็นไปด้วยความรัก ความชัง ความเกลียด ความโกรธนั้น คือความเป็นไปของนักโทษหรือผู้ต้องหาอยู่โดยดี นี่แหละธรรมแท้เป็นอย่างนี้ ความรัก ความชัง ความเกลียด ความโกรธเป็นของปลอมทั้งนั้น ซึ่งแทรกอยู่ในจิต ไม่ใช่เป็นของจริงของแท้ จึงชำระออกได้ แต่มันทำสัตว์โลกให้ได้รับความทุกข์ความลำบากเป็นประจำ ความรักก็ดี ความชังก็ดี ความเกลียดก็ดี ความโกรธก็ดี มีแต่สิ่งนำความทุกข์มาให้ด้วยกันทั้งนั้น พลิกขณะหนึ่งก็เป็นอย่างหนึ่ง พลิกขณะหนึ่งก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ตลบตะแลงไปได้ร้อยสัณพันนัยของกิเลส ไม่มีอะไรจะแหลมคมยิ่งกว่ากิเลส ถ้าไม่ใช่สติปัญญาให้แหลมคมกว่ามันก็ไม่มีความแก้มันได้ ฉะนั้นจงผลิตสติดุสิตธรรมให้เพียงพอ และพัดกันลงตรงนี้

นอกจากความปกปิดกำบังภายนอกให้ยึดให้ถือให้หึงมางแล้ว มันยังมีในชั้นนี้ เรานี้ก็ เช่น รูปคือร่างกายนี้ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความสุข ความทุกข์เฉยๆ มีอยู่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนกระทั่งถึงวิญญาณ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องปกปิดกำบังธรรมในใจได้ทั้งนั้น เพราะกิเลสถือเป็นเครื่องมือได้ทั้งหมด และสิ่งเหล่านี้เป็นวิบากของกิเลส เกิดขึ้นมาจากอำนาจของกิเลส วิบากของกิเลสก็คือร่างกายนี้ สัญญา สังขาร วิญญาณก็เป็นเครื่องมือของกิเลส ถูกกิเลสผลักดันออกมาให้สำคัญมั่นหมายต่างๆ มันเป็นเครื่องปกปิดกำบังมรรคผลนิพพานได้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องเปิดให้รู้ให้เห็นความจริงด้วยสติปัญญา แล้วปล่อยวางกันไปเป็นลำดับ ว่ารูปมีอะไรในรูปนี้ เปิดเข้าไป นี่คือนอกป่าช้าฝังศพทั้งสัตว์ทั้งคน ทั้งหญิงทั้งชาย พิจารณาให้เห็นตามความจริงนี้แล้วมันก็เปิดของมันเอง ปล่อยวางของมันเอง เมื่อปล่อยวางเข้าไปก็เห็นชัดแจ้งเข้าไปเรื่อยๆ แล้วใจจะไปติดที่ตรงไหน

เมื่อพิจารณาขอบเขตหมดแล้ว ใจก็เปิดเผยเต็มที่ที่เป็นธรรมชาติของตัวเอง จะถามหาที่ไหนมรรคผลนิพพานนะ เหมือนกับเรามาถึงวัดป่าบ้านตาดนี้แล้ว จะไปถามหาวัดป่าบ้านตาดที่ไหนกันอีก ผู้อยากมาวัดป่าบ้านตาด เมื่อมาถึงแล้วจะอยากไปวัดป่าบ้านตาดที่ไหนกันอีก มันก็หมดความอยากไปเอง ความอยากของธรรมก็คืออยากเพื่ออิมพอนันเอง ไม่ได้เหมือนความอยากของกิเลสซึ่งหาความอิมพอนันไม่ได้ ความอยาก

ของธรรมมีความอึดพอได้ พอถึงที่แล้วก็หายอยากเป็นลำดับ ถึงจุดไหนก็หายอยากจุดนั้น ถึงที่สุดวิมุตติหลุดพ้นแล้วหายอยากโดยประการทั้งปวง แม้นิพพานก็ไม่อยากไปอยากไปหาอะไร นิพพานคืออะไรก็รู้เห็นอย่างประจักษ์ใจอยู่แล้วนี่

การภาวนาย่ำส่งจิตออกข้างนอก จงรู้ที่อยู่ภายในนี้ ถ้าส่งออกภายนอกก็ส่งไปเทียบเคียงในเหตุในผลในอรรถในธรรม เพราะเป็นธรรมทั้งข้างนอกข้างใน ถ้าจิตผู้พิจารณานี้เป็นธรรม เป็นธรรมเครื่องแก้ได้ทั้งข้างนอกข้างใน เช่นเดียวกับสมุทัยมีได้ทั้งภายนอกภายใน คิดให้เป็นกิเลสเป็นได้ทั้งนั้น ข้างนอกก็เป็นได้ข้างในก็เป็นได้ คิดให้เป็นธรรมข้างนอกก็เป็นธรรมข้างในก็เป็นธรรม เพราะฉะนั้น ผู้มีสติปัญญาจึงได้ประโยชน์ไปโดยลำดับไม่ขาดทุน เกิดประโยชน์ไปโดยตลอด ไม่ว่าจะพิจารณาข้างนอก ไม่ว่าจะพิจารณาข้างใน เป็นประโยชน์ทั้งนั้น ถ้าพิจารณาให้เป็นกิเลสมันก็เป็นกิเลสไปหมด ไม่เป็นธรรมได้เลย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดการพิจารณาให้เป็นโทษหรือเป็นธรรม

อยู่ด้วยกันมานาน เป็นยังงใจบ้างการภาวนา มันทำไม่ได้เรื่องได้ราว สอนก็สอนถูกจุดที่หมายทุกแง่ทุกมุมอยู่แล้ว ทำไมผู้ปฏิบัติถึงไม่เป็นไปในธรรมทั้งหลายที่อยากให้เป็นไป ก็แสดงว่ามันไม่เป็นไปตามที่สอนนี่ซิ ถ้าเป็นไปตามที่สอนผลที่พึงหวังจะไปไหนพ้นวะ เพราะไม่ได้ต้นเดาเกาหมัดมาสอนนี่ ไม่ได้อวดนะพูดตามความจริง เพราะฉะนั้นการเสาะแสวงหาครูอาจารย์ที่ถูกต้องแม่นยำในการให้อโวาทสั่งสอน จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากที่สุดเท่าที่เดียว ผู้ศึกษาผู้ปฏิบัติทั้งหลายจะปราศจากครูอาจารย์ที่ดีไม่ได้ เรายอมรับร้อยเปอร์เซ็นต์เลย ความอยากอยากทำอะไรก็อยากไปเถิด เมื่อดำเนินไม่ถูกก็ไม่ได้ผล ต้องมีผู้ให้คำแนะนำอธิบายวิธีต่างๆ ในการปฏิบัติจึงจะเข้าใจ และให้จริงจังต่อสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง นำไปประพฤติปฏิบัติจริงๆ ผลจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน

นี่ถ้าปฏิบัติจริงจังต้องปรากฏผล สมาธิจะไปไหนพ้นวะ ความฟุ้งซ่าน อะไรพาให้ฟุ้งซ่าน ก็รู้อยู่แล้วว่ากิเลสพาให้ฟุ้งซ่าน มันฟุ้งซ่านไปกับอะไรที่ไหน ตั้งหน้าตั้งตาพิจารณาเข้าตรงนั้นเข้าจุดนั้น บังคับจิตสติลงที่จุดนั้น เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ฟาดกันลงที่จุดนั้นด้วยสติปัญญา ถ้าใช้ปัญญาที่ใช้อยู่ที่นั่น ถ้าใช้สติก็จอบบังคับกันที่จุดนั้น มันจะเหาะเหินเดินฟ้าไปไหนจิตนี้ เอ้า สมมุติว่าบริกรรมก็ให้ถึยิบ เช่น บริกรรมธรรมบทใด สำหรับผู้ฝึกหัดเบื้องต้น ถ้าบริกรรมห่างๆ ไม่มีมันแทรกได้ความคิณนะ ประุ่งแต่จะออกมาได้ จงขยับคำบริกรรมเข้าไป ความตั้งใจมีอยู่ขยับเข้าจนถึยิบ ถึยิบขนาดไหนก็มีความตั้งใจอยู่ที่นั่น ต้องรู้เหตุรู้ผลของมัน มันจะเป็นยังงใจจิตนี้ มันต้องรู้ทำไมไม่รู้ นี่เคยทำมาแล้วไม่ใช่มาพูดเฉยๆ บังคับให้สงบจนได้ นอกจะได้รับประโยชน์จากวิธีนั้นแล้วยังเป็นคติเครื่องสอนตนต่อไปอีก

ทำอะไรรู้ไม่ถึงเหตุถึงผล ถึงพริกถึงขิง มันก็ไม่ทราบเหตุทราบผลได้ชัดเจน ประจักษ์กับตัว มันก็เหลวๆ แหละๆ เหลวๆ ไหลๆ อยู่นั่นแหละ วันนั้นก็อย่างนั้น วันหน้าก็อย่างนั้น วันไหนก็วันนั้น มีตกับแจ้งก็อย่างนั้น ก็เราไม่จริงไม่จังกับสิ่งที่ควรจะเป็นจริงมันก็ไม่เกิดผลเกิดประโยชน์อะไร เมื่ออยู่ไปนานทำไปนานโดยวิธีเหลวๆ แหละๆ ใจก็ด้าน กลายเป็นหลักปักชั้วควายเหลวไป ฝึกไม่ขึ้น ฝึกไม่กระดิกหู พอคิดถึงภาวนา ชำระกิเลส เลยอ่อนปวกเปียกต่อหน้าต่อตาเจ้าของแบบไม่อาย นักปฏิบัติคนนั้นตายทิ้งเปล่าๆ ไม่มีกุสลาติดตัวบ้างเลย นอกจากอกุสลาเต็มใจไม่มีใครกล้าแข่ง นี่โทษแห่งความอ่อนแอ จงดูให้เต็มตา คิดให้ถึงใจ รีบปราบมันให้เรียบร้อยด้วยกุสลาปัญญาเสีย แต่บัดนี้ จะภูมิใจในตัวเองทั้งอยู่ทั้งไปหายสงสัย ตายร่มไม้ ชายเขา ในป่า ในถ้ำ หรือในที่ใด ๆ ก็ตายแบบหายห่วง เพราะกุสลาปัญญาพอตัวแล้วไม่หวังพึ่งใคร

พระพุทธเจ้า พระสาวกท่าน ตายแบบกุสลาปรีชาญาณเต็มองค์ จึงไม่ปรากฏว่ามีใครไปกุสลามาติกาให้ท่านในเวลาตาย ส่วนพวกเราแห่กันไปกุสลาจนป่าเล็กเมืองเล็ก แต่ไม่ทราบว่าได้ความฉลาดมากน้อยแค่ไหน ผู้เทศน์จึงไม่อาจวินิจฉัยได้ในเรื่องเหล่านี้

เอาซินักปฏิบัติธรรม เอาให้รู้แจ้งแทงทะลุธรรม ฟันกิเลสให้แตกกระเจิงจากใจ อย่าให้เหลือเป็นเชื้อทุกข์ต่อไปอีก ธรรมจะประจักษ์ใจในขณะที่กิเลสแตกกระจายไม่สงสัย ผู้นี้แลผู้จะนำศาสนธรรมออกประกาศได้อย่างองอาจกล้าหาญและกว้างขวางต่อหมู่ชน ครั้งพุทธกาลท่านสอนด้วยความรู้ประเภทนี้แล ผลประโยชน์แก่โลกจึงมากมาย ไม่อาจคณนาได้ การสอนตนให้แม่นยำในธรรมทั้งหลายแล้ว สอนคนอื่นก็สอนด้วยความแน่ใจ และสอนตามความจริงแห่งธรรม ที่สำคัญอันดับแรกได้แก่การสอนคน คนแรกคือตัวเรานี่แล มันสอนยากอย่างยิ่ง ไม่มีสอนอะไรยากยิ่งกว่าการสอนคนคือเรา จงพยายามสอน พยายามฝึกฝนทรมาณคนคนนี้ให้ได้ ถ้าสอนคนคือเราได้เป็นที่แน่ใจแล้ว การสอนคนอื่นก็ง่ายเพราะไม่ต้องดันตองเดา แต่การปฏิบัติตามของคนอื่นนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจจะยากเหมือนกับเราก็ได้ ง่ายกว่าเราก็ได้ ตามแต่ภูมินิสัย วาสนาที่สั่งสมมามากน้อยต่างกัน

หลักสำคัญจงถือเราเป็นตัวประกันในคุณธรรมไว้ก่อน ด้วยการปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง แม้จะตายอยู่ในแนวรบกับการฆ่ากิเลส ก็จงตายแบบนักรบ แบบนักต่อสู้ไม่หมายป้าช้าที่ทิ้งสรรพชีวิตจบที่ไหนถ้ายังไม่ถึงที่สุดก็ยอมให้กิเลสอกุสลาไปก่อน หากถึงที่สุดความมุ่งหมายโดยสมบูรณ์แล้วก็ กุสลา ตัวเองอย่างหายห่วง ร่มไม้ชายเขาที่ไหนได้ทั้งนั้นไม่มีอะไรแปลกกัน

ขอให้จิตเต็มไปด้วย กุสลา รอบตัวเป็นอันสมบูรณ์เต็มที่ ในการอยู่การตายไม่
เป็นสิ่งที่น่ากลัวน่ากลัว เพราะความตายเป็นคตินิยามของผู้รู้คตินิยามอย่างเต็มภูมิ
แล้ว อันความกลัวตายนั่นเป็นเรื่องของกิเลสเขย่าต่างหาก กิเลสตายไปจากใจหมดแล้ว
ไม่มีอะไรเขย่ากวนใจให้กลัวให้กลัวอีกต่อไป

เอานะนี้กรบเพื่อจบพรหมจรรย์ในเพศแห่งนักบวช จงเตรียมตัวจ้อราวกับ
นักมวยต่อยกันบนเวที อย่าเผลอตัวให้กิเลสนี้ถกตกเวที มั่นนำอับอายขายขี้หน้า
ปฏิบัติ ไม่มีแรงที่ควรให้อภัยใดๆ ทั้งสิ้น นอกจากเป็นลมตายอยู่กับแนวรมมิได้ถูกน็อก
จากกิเลสเท่านั้นจึงควรอภัยโดยหลักคตินิยาม

เราอยากพบอยากเห็นเพื่อนฝูงที่ได้ชัชชนะกิเลส ก้าวลงเวทีอย่างสง่าผ่าเผยด้วย
ใจที่ทรงความบริสุทธิ์ที่สุดส่วน จะเข้าสวมกอดด้วยมูทิตาจิตชนิดไม่มีอะไรเหมือน แต่ไม่
อยากพบเห็นอย่างยิ่งตลอดวันตายที่เพื่อนฝูงตกลูกจากเวที เพราะถูกน็อกจากกิเลสด้วย
ความไม่เป็นที่น่าชมเชย จงเอาให้ได้ครองธรรมไชโยเป็นอุทานภายในใจจนได้ เทวดา
จะได้อนุโมทนาสาธุการทั่วหน้ากัน

เอาละขอยุติ